

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมในเขตชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี และ 4) เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงผสม (Mixed Method) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่หน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการใช้น้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ประกอบด้วยหน่วยงานส่วนกลาง ได้แก่ กรมชลประทาน หน่วยงานส่วนภูมิภาค ได้แก่ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี และส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดเพชรบุรี ผู้ใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรม และกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการปศุสัตว์ มีจำนวนผู้ใช้น้ำรวม 65,723 ราย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่หน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการใช้น้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้น (Multi-Stage Sampling) โดยขั้นที่ 1 ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) ตามชั้นภูมิกลุ่มผู้ใช้น้ำ แล้วจึงดำเนินการสุ่มตัวอย่างขั้นที่ 2 ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยกำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของทาโรยามานะ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 398 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ หาแนวทางในการพัฒนา การมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ได้แก่ ตัวแทนจากหน่วยงานส่วนกลาง ได้แก่ กรมชลประทาน จำนวน 3 คน ตัวแทนจากส่วนภูมิภาค ได้แก่ เจ้าหน้าที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

จำนวน 3 คน ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 3 คน ตัวแทนจากส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 3 คน และตัวแทนจากกลุ่มผู้ใช้น้ำ ที่มีส่วนร่วมในการใช้น้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ได้จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคจำนวน 10 คน ตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร จำนวน 10 คน ตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรม จำนวน 10 คน ตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการปศุสัตว์ จำนวน 10 คน

ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงผสมระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังนั้น เครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) เครื่องมือแบบสอบถามสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ และ 2) แบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ สถิติการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) สถิติการวิเคราะห์ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้สถิติวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ และส่งผลกระทบต่อมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระคือ ปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน และปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุน และการยอมรับจากภายนอกกับตัวแปรตามคือ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ว่ามีความสัมพันธ์ระดับใด ผู้วิจัยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 วิเคราะห์ตัวแปรอิสระคือปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน และปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนและการยอมรับจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อตัวแปรตามคือ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ว่ามีความสัมพันธ์แบบใดหรือทิศทางใด และมีอัตราความสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยจะใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างและการสนทนากลุ่มโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบพรรณาคความ

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ระดับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

1) ระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง พิจารณาเป็นรายด้านพบว่าเรียงตามลำดับ ได้แก่ ท่านมีส่วนเข้าร่วมประชุมและสัมมนา เพื่อการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา ในการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ท่านมีส่วนเข้าร่วมประชุมและสัมมนาเพื่อระบุนปัญหา ในการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ท่านมีส่วนเข้าร่วมประชุมและสัมมนา เพื่อการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านมีส่วนเข้าร่วมประชุมและสัมมนาเพื่อการตัดสินใจร่วมกัน เกี่ยวกับแผนและโครงการ ที่จะนำมาใช้ปฏิบัติในการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

2) ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่ค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรก ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมบริจาคเงินหรือวัสดุสิ่งของ ในกิจกรรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ท่านมีส่วนในการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการที่จะเสนอแนวทางการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ท่านมีส่วนเข้าร่วมบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านมีส่วนช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

3) ระดับการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่ค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรก ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมในการดูแลและอนุรักษ์น้ำโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ท่านได้ใช้ประโยชน์จากน้ำชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี น้ำจากชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี มีคุณภาพดี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ น้ำจากชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของท่าน

4) ระดับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง พิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่ค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรก ได้แก่ ท่านมีส่วนเข้าร่วมประชุมเพื่อสรุปวิเคราะห์ปัญหาการบริหารจัดการน้ำชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการน้ำชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา ท่านมีส่วนในการช่วยปรับปรุงแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อย

ที่สุดได้แก่ ท่านได้รับทราบรายงาน ผลการดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

5.1.2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี พบว่า ปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน และปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนจากภายนอกมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรีทุกด้าน

5.1.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี พบว่า ปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน และปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนจากภายนอก ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ทุกด้าน

5.1.4 แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี พบว่า ผู้ให้ข้อมูลซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานส่วนกลาง ได้แก่ กรมชลประทาน จำนวน 3 คน ตัวแทนจากส่วนภูมิภาค ได้แก่ เจ้าหน้าที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี จำนวน 3 คน ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 3 คน ตัวแทนจากส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 3 คน และตัวแทนจากกลุ่มผู้ใช้น้ำ ที่มีส่วนร่วมในการใช้น้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคจำนวน 10 คน ตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร จำนวน 10 คน ตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรม จำนวน 10 คน ตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการปศุสัตว์ จำนวน 10 คน ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สรุปได้ดังนี้

การมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่นมีพื้นฐานที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

1. กลไกการพัฒนาเคลื่อนย้ายจากภาครัฐสู่ภาคประชาชน โดยองค์กรท้องถิ่นที่มีบทบาทหลักในการพัฒนา
2. เป้าหมายของการพัฒนา คือ การพัฒนาขีดความสามารถเพื่อพึ่งพาและพัฒนาตนเอง ไม่ใช่พึ่งพาแต่ภาครัฐหรือองค์กรพัฒนาที่มาจากภายนอก

3. กระบวนการพัฒนายึดหลักการจากล่างสู่บน มากกว่าหลักการจากบนสู่ล่าง ทั้งนี้ เพื่อจะให้เกิดการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น ในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องยึดแนวทางในการปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. ต้องยึดถือว่าองค์กรท้องถิ่น เป็นตัวหลักในการแก้ไขปัญหาด้วยการพึ่งพาตนเอง องค์กรจากส่วนกลางเป็นเพียงตัวกระตุ้น ตัวเสริม หรือเป็นตัวสนับสนุนเท่านั้น

2. กิจกรรมการพัฒนา จะต้องเริ่มจากพื้นฐานขององค์กรท้องถิ่น กล่าวคือคำนึงถึงชีวิตที่ดำรงอยู่ในชุมชน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน พึงตระหนักว่า การยึดเยียดกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งกำหนดตามกรอบความคิดจากองค์กรภายนอกชุมชน นอกจากจะไม่นำมาสู่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงแล้ว ยังเป็นการทำลายศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของชุมชน สร้างลักษณะการขาดความมั่นใจในตนเอง และเป็นการพึ่งพาลังจากภายนอกชุมชนตลอดเวลา

3. การมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น น่าจะครอบคลุมถึงการกระจายการสื่อสารข้อมูล เพื่อพัฒนาขีดความรู้ และขีดความสามารถในการแก้ไขปัญหาของชุมชนในท้องถิ่นด้วยความสำคัญของการมีส่วนร่วม คือ

1. เพื่อต้องการให้ประชาชนเกิดความผูกพันรู้สึกรักและมีจิตสำนึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นของตนเอง

2. เพื่อให้หน่วยงานของรัฐต่างๆ บริหารงานด้วยความโปร่งใส ตรงกับความต้องการของประชาชน และรับผิดชอบต่อประชาชนมากที่สุด

3. เพื่อให้มีการตรวจสอบการบริหารงานของหน่วยงานของรัฐทุกชั้นตอน ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน แบ่งได้ 4 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุ ของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา ในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการ ดำเนินงานเหล่านั้น

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีแรงงานของตนที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน จะทำให้ชาวบ้านสามารถคิดค้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนิน กิจกรรมอย่างใกล้ชิด

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้ว ชาวชนบทย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับ

ผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างใด การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันใน โอกาสต่อไปจึงอาจจะประสบ ความยากลำบาก

เทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล เช่น การจัดทำเอกสารข้อเท็จจริง จดหมาย ข่าวก การจัดทำสื่อวีดิทัศน์ หรือศูนย์ข้อมูล
2. การมีส่วนร่วมเข้ามารับฟังความคิดเห็น เช่น การสัมภาษณ์
3. การมีส่วนร่วมแบบปรึกษาหารือ เช่น เวทีสาธารณะ การประชุมระดมสมอง การวางแผนกลุ่มย่อย การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นต้น

ส่วนการวางแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนควรประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมการ ขั้นตอนการจัดทำแผนการมีส่วนร่วม การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และขั้นตอนการวิเคราะห์ หลังการปฏิบัติ

5.2 อภิปรายผล

จากข้อค้นพบของการวิจัย มีประเด็นที่สมควรนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นในการ บริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี

ระดับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ด้านการมี ส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้านพบว่าเรียงตามลำดับ ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมเข้าร่วมประชุมและสัมมนาเพื่อการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาในการบริหาร จัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ท่านมีส่วนร่วมประชุมและสัมมนา เพื่อระบุปัญหาในการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ท่านมี ส่วนเข้าร่วมประชุมและสัมมนา เพื่อการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในการบริหารจัดการน้ำ ชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดได้แก่ ท่านมีส่วน เข้าร่วมประชุมและสัมมนา เพื่อการตัดสินใจร่วมกันเกี่ยวกับแผนและโครงการ ที่จะนำมาใช้ปฏิบัติ ในการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ผู้ใช้น้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ในกระบวนการตัดสินใจที่เริ่มตั้งแต่การรับทราบปัญหา ระบุ ปัญหาการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การวิเคราะห์หาสาเหตุตลอดจนการตัดสินใจร่วมกัน เกี่ยวกับแผนและโครงการที่จะนำมาใช้ปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับ พิศาล ดิพร้อม (2542, หน้า 80) ศึกษาเรื่อง การบริหารงานของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน ในโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากำแพงแสน

พบว่า กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานมีลักษณะการบริหารงานอย่างไม่เป็นทางการ และไม่ปฏิบัติตามการบริหารที่กรมชลประทานได้ระบุไว้ สาเหตุเนื่องจากเกษตรกรผู้ใช้น้ำยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะการบริหารงานกลุ่มผู้ใช้น้ำ ดังปรากฏผลตามกระบวนการบริหารดังต่อไปนี้ การวางแผนพบว่ากลุ่มผู้ใช้น้ำ ไม่มีการวางแผนร่วมกันอย่างเป็นทางการ ดังนั้นการวางแผนจึงเกิดขึ้นในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ คือ การพบปะพูดคุยกันในช่วงเวลาว่างของเกษตรกร เกี่ยวกับกิจกรรมที่จะทำในฤดูกาลต่อไป การจัดองค์การ พบว่ากลุ่มผู้ใช้น้ำไม่ได้ทำหน้าที่ ทางการจัดองค์การอย่างชัดเจน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ชลประทานที่เข้ามาจัดตั้งกลุ่มได้เป็นผู้กำหนดโครงสร้างและการบริหารไว้แล้ว การอำนวยการพบว่า บทบาทการทำหน้าที่อำนวยการหรือสั่งการของหัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำค่อนข้างมีน้อย เนื่องจากหัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่ไม่มีลักษณะการเป็นผู้ที่มีประสิทธิผลคือ สามารถมีอิทธิพลและจูงใจให้สมาชิกผู้ใช้น้ำปฏิบัติงานเพื่อบรรลุเป้าหมายของกลุ่มได้ การควบคุม พบว่ากลุ่มผู้ใช้น้ำไม่มีระบบการควบคุมที่ชัดเจน เนื่องจากกลุ่มไม่มีการจัดทำแผนงานอย่างเป็นทางการเพื่อจัดระบบของการควบคุม ดังนั้นกลุ่มผู้ใช้น้ำจึงไม่สามารถดำเนินการควบคุมกิจกรรมของกลุ่มผู้ใช้น้ำได้ตามหลักการของการควบคุม แต่อย่างไรก็ตามการควบคุมยังปรากฏให้เห็นอยู่บ้างในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ และเป็นการควบคุมอย่างง่าย ในกิจกรรมหลักของกลุ่มผู้ใช้น้ำ คือกิจกรรมการบำรุงรักษา โดยการเป็นการควบคุมในระหว่างการดำเนินกิจกรรมกรณีความขัดแย้งเกี่ยวกับการใช้น้ำชลประทาน พบว่า เมื่อมีกรณีความขัดแย้งระหว่างเกษตรกรผู้ใช้น้ำเกี่ยวกับการใช้น้ำชลประทาน กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานไม่มีบทบาทการแก้ปัญหา ทั้งนี้เพราะกลุ่มผู้ใช้น้ำไม่มีความเข้มแข็งอันเป็นผลมาจากการขาดการรวมตัวของสมาชิกผู้ใช้น้ำและที่สำคัญกลุ่มผู้ใช้น้ำยังขาดแคลนผู้นำที่มีประสิทธิผลที่จะใช้อำนาจหรืออิทธิพลจูงใจให้สมาชิกปฏิบัติตามได้ เช่นเดียวกับ ไพลิน นุชถาวร (2550, หน้า 100-116) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 1 โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดมน้อย จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ในการจัดการน้ำทุกกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำทุกขั้นตอน พบว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์ 4 ตัวแปร มีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 โดยตัวแปรที่มีผลในเชิงบวก ได้แก่ ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ และประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทาน ส่วนตัวแปรที่มีผลในเชิงลบได้แก่ การรับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการน้ำชลประทานและการเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรมสัมมนาและดูงาน การเปรียบเทียบความแตกต่างการมีส่วนร่วมในด้านการจัดการน้ำในภาพรวมพบว่า กลุ่มเกษตรกรในแต่ละช่วงคลองมีส่วนร่วมแตกต่างกัน เมื่อทดสอบเป็นรายคู่ พบว่า กลุ่มช่วงต้นคลองมีส่วนร่วมแตกต่างจากช่วงกลางและช่วงปลายคลอง แต่ไม่พบความแตกต่างในช่วงกลางกับช่วงปลายคลอง โดยกลุ่มช่วงต้นคลองจะมีส่วนร่วมมากที่สุด ปัญหาในการมีส่วนร่วมของเกษตรกรพบว่า กลุ่มผู้ใช้น้ำไม่ปฏิบัติตามระเบียบที่วางไว้ สมาชิกผู้ใช้น้ำขาดการมีส่วนร่วมในการ

ใช้น้ำ และขาดความร่วมมือในการบำรุงรักษาระบบชลประทาน ทั้งนี้เกษตรกรได้เสนอแนะเจ้าหน้าที่ชลประทานควรประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจ และพัฒนาความเข้มแข็งด้านการบริหารการจัดการชลประทาน โดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วมตลอดเวลา ส่วนระดับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่ค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรก ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมบริจาคเงินหรือวัสดุสิ่งของในกิจกรรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ท่านมีส่วนในการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการที่จะเสนอแนวทางการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ท่านมีส่วนเข้าร่วมบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดได้แก่ ท่านมีส่วนช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ผู้ใช้น้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี เช่น การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ การประสานงานกับเจ้าหน้าที่ การร่วมบริจาคเงินหรือวัสดุสิ่งของ การช่วยรณรงค์ชักชวนเพื่อนบ้าน ให้ใช้น้ำอย่างประหยัดและการช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

ระดับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่ค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรก ได้แก่ท่านมีส่วนร่วมในการดูแลและอนุรักษ์น้ำ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ท่านได้ใช้ประโยชน์จากน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี น้ำจากชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี มีคุณภาพดี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดได้แก่ น้ำจากชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรีมีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของท่าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ผู้ใช้น้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรีที่ทำให้ประชาชนรับประโยชน์ที่เกิดขึ้น จากผลผลิตที่เกิดขึ้น ซึ่งประโยชน์ที่เกิดขึ้นอาจเป็นประโยชน์ทางตรงหรือประโยชน์ทางอ้อม เช่นได้ใช้ประโยชน์จากน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี น้ำจากชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี มีคุณภาพดีมีปริมาณเพียงพอระบบการส่งน้ำมีประสิทธิภาพดี ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการดูแลและอนุรักษ์น้ำ ส่วนระดับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า

โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่ค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรก ได้แก่ ท่านมีส่วนเข้าร่วมประชุม เพื่อสรุปวิเคราะห์ปัญหา การบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา ท่านมีส่วนร่วมในการช่วยปรับปรุงแก้ไขปัญหา การบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดได้แก่ ท่านได้รับทราบรายงานผลการดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ผู้ใช้น้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ในการประเมินผลการดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำ เช่น การมีส่วนร่วมในการสรุปวิเคราะห์ปัญหา การบริหารจัดการน้ำมีส่วนร่วมในการประเมินผลติดตามผลการดำเนินงาน ได้รับทราบรายงานผลการดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำและมีส่วนร่วมในการช่วยปรับปรุงแก้ไขปัญหา การบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวลักษณ์ พิมพาพรหม (2550, หน้า 129-137) ได้ศึกษาการบริหารจัดการน้ำชลประทาน ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกรณีศึกษาผู้ใช้น้ำชลประทานหนองปรังสามัคคี จำกัด จังหวัดเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีลักษณะการถือครองพื้นที่การเกษตร เป็นของตนเองมีตำแหน่งพื้นที่รับน้ำ กลางคูส่งน้ำ มีลักษณะของพื้นที่รับน้ำปานกลาง มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ การใช้น้ำชลประทานในด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการจูงใจ และด้านการควบคุมคุณภาพ อยู่ในระดับมาก การมีส่วนร่วมของสมาชิกผู้ใช้น้ำฯ ในด้านการจัดสรรน้ำชลประทาน การบำรุงรักษาระบบส่งน้ำชลประทาน กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของการได้รับน้ำและการใช้น้ำชลประทาน การจัดสรรประโยชน์การใช้น้ำชลประทาน การแก้ปัญหาการได้รับน้ำ และการใช้น้ำชลประทาน และอื่น ๆ มีระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการการใช้น้ำชลประทาน มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วม ของสมาชิกผู้ใช้น้ำชลประทาน ในระดับต่ำและระดับต่ำมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นเดียวกับ สราวุธ รัตนนคร (2551, หน้า 60-62) ได้ศึกษาการบริหารจัดการชลประทาน โดยเกษตรกรมีส่วนร่วม ของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา และโครงการชลประทานในเขตสำนักชลประทานที่ 13 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการชลประทาน โดยเกษตรกรมีส่วนร่วม เป็นการจัดการแก้ไขปัญหาร่องน้ำ มีการพัฒนาและการจัดหาแหล่งน้ำ โดยส่วนราชการที่มีการขับเคลื่อนตามนโยบายของภาครัฐ ซึ่งเป้าหมายของกรมชลประทาน มุ่งไปที่การเพิ่มประสิทธิภาพ การใช้ประโยชน์จากน้ำชลประทานที่ได้รับการพัฒนาแล้ว แทนการพัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อขยายพื้นที่ชลประทานเป็นหลัก โดยปรับเปลี่ยนจากการพัฒนาเชิงปริมาณ ไปเป็นการพัฒนาเชิงคุณภาพ ด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรด้านการก่อสร้างเพื่อพัฒนาแหล่งน้ำดำเนินการ ได้สำเร็จตามเป้าหมาย เกษตรกรให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ด้านการ

บริหารการใช้ น้ำ ของสมาชิก พบว่า มีการร่วมประชุมวางแผนงานส่งน้ำ มีผลสำเร็จเกินกว่าครึ่ง ด้านการมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาคุณภาพน้ำ ระบบชลประทานพบว่า เกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำเข้ามามีส่วนร่วมเกินกว่าครึ่ง ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ ด้านบุคลากรคือพนักงานส่งน้ำขาดขวัญและกำลังใจ เนื่องจากค่าตอบแทนน้อย ไม่เพียงพอในการลงพื้นที่ หัวหน้าฝ่ายส่งน้ำขาดจิตสำนึกในการทำหน้าที่ของตน หน่วยงานที่มากเกิดช่องว่างกับเกษตรกร ยังขาดความรู้และความกระตือรือร้นที่จะทำงาน นอกจากนี้ กรมชลประทาน ควรมีงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อให้แต่ละโครงการ ได้จัดสัมมนาทัศนศึกษาในการดำเนินงานการบริหารจัดการชลประทานแบบมีส่วนร่วม เพื่อประชาสัมพันธ์โครงการให้หน่วยงานราชการต่างๆ ได้ทราบ และเพื่อวางแผนการทำงานร่วมกันในอนาคต

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพล กับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ซึ่งจากการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่ค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรก ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมบริจาคเงินหรือวัสดุสิ่งของในกิจกรรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ท่านมีส่วนในการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการที่จะเสนอแนวทางการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ท่านมีส่วนร่วมเข้าร่วมบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดได้แก่ ท่านมีส่วนช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ซึ่งสอดคล้องกับ สมพร พวงประทุม (2543, หน้า 26) กล่าวถึง Kaufman ว่าได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนพบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้ และระยะเวลาอาศัยอยู่ในท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน และได้กล่าวถึง Bernard ว่าได้ทำการศึกษาปัจจัยทางวัฒนธรรมของประชาชนที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ซึ่งได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคลต่างๆ เช่น อายุ เพศ สถานภาพทางสังคม อาชีพ การศึกษา ถิ่นที่อยู่อาศัย ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น และปัจจัยอื่นๆ เช่น การอาศัยอยู่ในเมืองกับนอกเมือง จำนวนสมาชิกในครอบครัว และลักษณะครอบครัว ค่านิยม และทัศนคติ และได้กล่าวถึง Cohen and Uphoff ว่าปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม จะประกอบด้วย 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพในครอบครัว ระดับการศึกษา 2) สถานภาพทางสังคม เช่น ชั้นทางสังคม วรรณะ ศาสนา และแหล่งกำเนิด 3) อาชีพ รายได้ และทรัพย์สิน 4) ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น และระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ 5) พื้นที่ดินถือครอง และสถานภาพการทำงาน

3. แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วม ของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี ที่พบว่า ผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึงแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่นมีพื้นฐานที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ 1) กลไกการพัฒนาเคลื่อนย้ายจากภาครัฐสู่ภาคประชาชน โดยองค์กรท้องถิ่นที่มีบทบาท

หลักในการพัฒนา 2) เป้าหมายของการพัฒนา คือ การพัฒนาขีดความสามารถเพื่อพึ่งพาและพัฒนาตนเอง ไม่ใช่พึ่งพาแต่ภาครัฐหรือองค์กรพัฒนาที่มาจากภายนอก และ 3) กระบวนการพัฒนาขีดหลักการจากล่างสู่บน มากกว่าหลักการจากบนสู่ล่าง ทั้งนี้ เพื่อจะให้เกิดการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่นในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องยึดแนวทางในการปฏิบัติ คือ ต้องยึดถือว่าองค์กรท้องถิ่นเป็นตัวหลักในการแก้ไขปัญหาด้วยการพึ่งพาตนเอง องค์กรจากส่วนกลางเป็นเพียงตัวกระตุ้น ตัวเสริม หรือเป็นตัวสนับสนุนเท่านั้น นอกจากนี้กิจกรรมการพัฒนาจะต้องเริ่มจากพื้นฐานขององค์กรท้องถิ่น กล่าวคือคำนึงถึงชีวิตที่ดำรงอยู่ในชุมชน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน พึงตระหนักว่า การขัดเขี่ยกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งกำหนดตามกรอบความคิดจากองค์กรภายนอกชุมชน นอกจากจะไม่นำมาสู่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงแล้ว ยังเป็นการทำลายศักยภาพ ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน สร้างลักษณะการขาดความมั่นใจในตนเอง และเป็นการพึ่งพาลังจากภายนอกชุมชนตลอดเวลา และการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น น่าจะครอบคลุมถึงการกระจายการสื่อสารข้อมูล เพื่อพัฒนาขีดความรู้ และขีดความสามารถในการแก้ไขปัญหาของชุมชนในท้องถิ่นด้วย ส่วนเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล เช่น การจัดทำเอกสารข้อเท็จจริง จดหมายข่าว การจัดทำสื่อวีดิทัศน์ หรือศูนย์ข้อมูล 2) การมีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็น เช่น การสัมภาษณ์ และ 3) การมีส่วนร่วมแบบปรึกษาหารือ เช่น เวทีสาธารณะการประชุมระดมสมอง การวางแผนกลุ่มย่อย การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนมี ดังนี้ (จิต นิลพานิช และกุลชน ธนาพงศธร, 2532, หน้า 362) 1) หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างทางราชการกับประชาชน โดยยึดถือความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหน่วยงานหรือต่อบุคคล 2) หลักการขจัดความขัดแย้ง ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์และความคิด จะมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานพัฒนาเป็นอย่างมาก เพราะจะทำให้งานหยุดชะงักและล้มเหลว 3) หลักการสร้างอุดมการณ์และค่านิยม ในด้านความขยัน ความอดทน การร่วมมือ การซื่อสัตย์ และการพึ่งตนเอง เพราะอุดมการณ์เป็นเรื่องที่จะจูงใจประชาชน ให้ร่วมสนับสนุนนโยบาย และเป้าหมายการดำเนินงาน และอาจก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติงาน 4) การให้การศึกษอบรมอย่างต่อเนื่อง เป็นการส่งเสริมให้คนมีความรู้ ความคิดของตนเอง ช่วยให้ประชาชนมั่นใจในตนเองมากขึ้น การให้การศึกษอบรมโดยให้ ประชาชนมีโอกาสทดลองคิดปฏิบัติ จะช่วยให้ประชาชนสามารถคุ้มครองตนเองได้ รู้จักวิเคราะห์เห็นคุณค่าของงาน และนำไปสู่การเข้าร่วมในการพัฒนา 5) หลักการทำงานเป็นทีม สามารถนำมาใช้ในการแสวงหาความร่วมมือ ในการพัฒนาได้ 6) หลักการสร้างพลังชุมชน การรวมกลุ่มกันทำงาน จะทำให้เกิดพลังในการ ทำงานและทำให้งานเกิดประสิทธิภาพ

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงการบริหาร

- ต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ ในการรวมกลุ่มกันของชุมชนในระดับเครือข่าย เพื่อให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการจัดการองค์ความรู้ การดำเนินกิจกรรมอย่างมีพลังที่จะก่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่น เพราะจากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการน้ำนั้น ได้มีการจัดการอย่างแยกส่วน จึงทำให้ไม่เกิดพลังในการขับเคลื่อน ต่อสู้ เรียกร้อง กับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ ดังนั้น การพัฒนากลุ่มองค์กรต่างๆ ให้เป็นเครือข่ายที่มีพลังจึงเป็นทางออกอีกอย่างหนึ่งที่จะทำให้ชุมชนอยู่รอดได้ด้วยการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง ซึ่งกลุ่มองค์กรที่ได้รับการพัฒนาเหล่านี้ ก็จะเป็นกำลังสำคัญในการดำเนินนโยบายทางด้านการเมือง และสามารถประสานผลประโยชน์ให้กับท้องถิ่นต่อไป

- ต้องมีการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับบุคคลทุกกลุ่ม และ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชน ให้ตระหนักถึงสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับท้องถิ่น โดยมีการสร้างระบบการถ่ายทอดเจตนาธรรมที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผ่านมาทางกระบวนการศึกษาในทุกๆ ระดับ เพื่อเป็นการสืบทอดวัฒนธรรม และองค์ความรู้ต่าง ๆ ของชุมชนท้องถิ่นนั้นด้วยทั้งนี้เพื่อให้เด็กและเยาวชนก้าวไปเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไปได้ในอนาคต

- ต้องมีการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งในส่วนของภาครัฐบาลและภาคองค์กรเอกชนในทุกๆ ระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เป็นกลไกที่สำคัญในกระบวนการตัดสินใจร่วมกันของคนในชุมชน ที่จะสามารถสร้างและกำหนดกฎระเบียบ ในการจัดการชุมชนในทุกๆ ด้าน เช่น การจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า การจัดการองค์ความรู้ของชุมชน การกำหนดแผนพัฒนาและกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เป็นต้น เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือ ในการจัดการชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ และที่สำคัญยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนจากสิ่งต่างๆ ที่เข้ามากระทบได้อย่างเป็นรูปธรรม และมีความชัดเจนในด้านของกฎหมายชุมชนท้องถิ่น

- ต้องมีการผลักดัน และวางแผนยุทธศาสตร์ตลอดจนข้อบัญญัติท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อเป็นการจัดการเชิงรุกต่อสถานการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นในพื้นที่

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- รัฐจะต้องเปิดเผยข้อมูล โครงการพัฒนาต่างๆ ที่ดำเนินงานในพื้นที่ที่ได้ดำเนินงานไปแล้ว และที่ยังไม่ได้ดำเนินงาน เพื่อวางแผนการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว และเพื่อการป้องกันปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้กับชุมชน ในการร่วมคิดร่วมวางแผน และร่วมตัดสินใจ

- การดำเนินกิจกรรมทุกอย่างที่มีผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ จะต้องมีการเปิดเผยข้อมูลอย่างรอบด้าน และจะต้องเป็นข้อมูลที่ชุมชนสามารถเข้าถึง รับรู้ และเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ เพื่อให้คนในชุมชนใช้ประกอบการตัดสินใจในเบื้องต้นได้ หากเป็นไปได้ก็จะต้องมีการกำหนดกฎหมายว่าด้วยการยินยอมและอนุญาตจากคนในพื้นที่ให้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เหล่านั้นได้

- รัฐบาลจะต้องพิจารณายกเลิกเงื่อนไขและยุติการดำเนินกิจกรรมตามเงื่อนไขที่จะมีผลกระทบต่อชุมชน ท้องถิ่น การที่รัฐบาลจะดำเนินการใดๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับสัญญาแบบมีเงื่อนไข รัฐบาลจะต้องมีการเปิดเผยข้อมูลให้กับสาธารณะชนได้รับทราบทุกๆ ขั้นตอน

- การกำหนดทิศทาง และนโยบายการพัฒนาของภาครัฐ จะต้องทำให้เกิดความสอดคล้อง และเหมาะสมกับในแต่ละพื้นที่ให้มากที่สุด เพราะจากที่ผ่านมา รัฐยังมองในลักษณะของภาพรวม ผ่านโครงการนำร่องเพียงไม่กี่แห่ง แล้วเหมารวมว่า เป็นนโยบายที่สามารถใช้ร่วมกันได้ โดยลืมนึกถึงความแตกต่างทางสังคม และวัฒนธรรมย่อยของแต่ละพื้นที่ ซึ่งเป็นการไม่เคารพในวิถีชีวิต กฎ กติกาเดิมของชุมชนนั้นๆ

- แนวทางในการจัดการทรัพยากรน้ำ ควรมีจุดเริ่มต้นมาจากแนวคิดและความต้องการของชาวบ้านที่เป็นเจ้าของทุนทางสังคมนั้นๆ ซึ่งจะต้องมาจากกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของคนในชุมชน โดยทำให้คนในชุมชนในท้องถิ่นนั้น ได้ตระหนักว่าพวกเขามีบทบาทในการมีส่วนร่วม และเป็นกลไกที่สำคัญต่อความสำเร็จที่เกิดขึ้น จากผลพวงของการพัฒนา รัฐบาลหรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นเพียงผู้ที่คอยให้การสนับสนุน ในด้านงบประมาณ ความรู้และบุคลากร คอยกระตุ้นและประคับประคอง ให้ชุมชนท้องถิ่นได้สามารถดึงเอาศักยภาพที่มีอยู่ภายในชุมชน ทั้งในด้านของภูมิปัญญา องค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ตลอดจนทรัพยากรต่างๆ ที่ประกอบกันเป็นทุนทางสังคม นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่ามากที่สุด โดยไม่เข้าไปจัดการและแทรกแซง ในบทบาทและอำนาจการจัดการของชุมชน

5.3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- ควรทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำ โดยใช้รูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เนื่องจากจะได้ข้อมูลเชิงลึกและเน้นการปฏิบัติในกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยที่ดียิ่งขึ้น

- ควรทำการศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น ประชาชน และหน่วยงานรัฐในการมีส่วนร่วมในโครงการหรือนโยบายของรัฐ